

СӨЗ БОСТАНДЫҒЫ ЖӘНЕ ЖУРНАЛИСТ ЭТИКАСЫ

Автор: Алипбаева Назерке Есенгалиевна
11-сынып бітіруші талапкер

Аннотация

Қазіргі ақпараттық қоғамда журналистиканың рөлі ерекше. Сөз бостандығы демократиялық қоғамның маңызды қағидасы болып табылады. Журналист ақпаратты қоғамға жеткізуші ғана емес, қоғамдық пікірді қалыптастыруға ықпал ететін тұлға. Сондықтан әрбір жарияланған материал дәлелді, тексерілген және объективті болуы тиіс. Әлеуметтік желілердің кең таралуы ақпарат алмасуды жеңілдеткенімен, жалған ақпараттың көбеюіне де әсер етті. Осындай жағдайда журналист этикасын сақтау бұрынғыдан да маңызды. Журналист адамның ар-намысын құрметтеп, жеке өмірге қол сұқпауы, ақпаратты бірнеше дереккөзден тексеруі және қоғам алдындағы жауапкершілігін сезінуі қажет. Болашақ журналист ретінде мен адалдық, әділдік, бейтараптық және кәсібилік журналистиканың басты қағидалары деп есептеймін. Бұл ұстанымдар қоғамның сенімін арттырып, демократиялық құндылықтардың нығаюына ықпал етеді.

Тірек сөздер

сөз бостандығы, журналистика, журналист этикасы, ақпарат, жауапкершілік, объективтілік.

Кіріспе

Қазіргі ақпараттық қоғамда журналистиканың рөлі ерекше. Сөз бостандығы демократиялық қоғамның маңызды қағидасы болып табылады. Журналист ақпаратты қоғамға жеткізуші ғана емес, қоғамдық пікірді қалыптастыруға ықпал ететін тұлға. Сондықтан әрбір жарияланған материал дәлелді, тексерілген және объективті болуы тиіс. Әлеуметтік желілердің кең таралуы ақпарат алмасуды жеңілдеткенімен, жалған ақпараттың көбеюіне де әсер етті. Осындай жағдайда журналист этикасын сақтау бұрынғыдан да маңызды. Журналист адамның ар-намысын құрметтеп, жеке өмірге қол сұқпауы, ақпаратты бірнеше дереккөзден тексеруі және қоғам алдындағы жауапкершілігін сезінуі қажет. Болашақ журналист ретінде мен адалдық, әділдік, бейтараптық және кәсібилік журналистиканың басты қағидалары деп есептеймін. Бұл ұстанымдар қоғамның сенімін арттырып, демократиялық құндылықтардың нығаюына ықпал етеді.

Негізгі бөлім

Сөз бостандығы – демократиялық қоғамның негізгі қағидаларының бірі. Әрбір азаматтың өз ойын еркін білдіруге, пікір айтуға және ақпарат алуға құқығы бар. Бұл құқықтың жүзеге асуына журналистика үлкен ықпал етеді. Журналист қоғам мен билік арасындағы байланысты қамтамасыз етіп,

маңызды оқиғалар мен мәселелерді халыққа жеткізеді. Сондықтан журналистің қызметі тек ақпарат тарату ғана емес, қоғамның дамуына үлес қосатын маңызды әлеуметтік миссия болып саналады.

Қазіргі таңда ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы журналистика саласына үлкен өзгерістер әкелді. Интернеттің, әлеуметтік желілердің және цифрлық платформалардың дамуы нәтижесінде ақпарат бұрынғыдан әлдеқайда жылдам таралады. Бұл қоғам үшін көптеген мүмкіндіктер ашқанымен, жалған ақпараттың, манипуляцияның және тексерілмеген мәліметтердің көбеюіне де себеп болды. Осындай жағдайда кәсіби журналистің жауапкершілігі бірнеше есе артады. Себебі журналист жариялайтын әрбір ақпарат қоғамның көзқарасына, қоғамдық пікірге және адамдардың қабылдайтын шешімдеріне тікелей әсер етеді.

Журналист қызметіндегі ең басты талаптардың бірі – объективтілік. Ақпарат біржақты емес, бірнеше дереккөз арқылы тексеріліп, нақты фактілерге сүйене отырып ұсынылуы қажет. Егер журналист ақпараттың шынайылығына көз жеткізбей жарияласа, бұл қоғамды адастыруы, адамдардың құқығына нұқсан келтіруі және сенімсіздік тудыруы мүмкін. Сондықтан кәсіби журналист әрбір материалды мұқият зерттеп, оның дұрыстығына жауап береді.

Журналистік этика – журналист мамандығының ажырамас бөлігі. Этика журналистің кәсіби мінез-құлқын, қоғам алдындағы жауапкершілігін және ақпаратпен жұмыс істеу мәдениетін айқындайды. Журналист адамның ар-намысын құрметтеуге, жеке өміріне қол сұқпауға, ұлтына, тіліне, дініне немесе әлеуметтік жағдайына байланысты кемсітушілікке жол бермеуге міндетті. Сонымен қатар қандай жағдай болмасын шындықты бұрмаламай, қоғамға әділ әрі нақты ақпарат ұсынуы қажет.

Кәсіби журналист ешқашан қауесетке немесе расталмаған ақпаратқа сүйенбеуі тиіс. Әрбір жарияланымның артында үлкен жауапкершілік жатыр. Себебі бір ғана жалған ақпарат адамның беделіне нұқсан келтіріп қана қоймай, қоғам арасында түсінбеушілік пен дүрбелең туғызуы мүмкін. Сондықтан ақпаратты жарияламас бұрын бірнеше тәуелсіз дереккөзден тексеру – журналистің басты міндеттерінің бірі.

Соңғы жылдары әлеуметтік желілердің ықпалы айтарлықтай артты. Кез келген адам ақпарат тарата алатын мүмкіндікке ие болды. Алайда әлеуметтік желі қолданушысы мен кәсіби журналистің айырмашылығы өте үлкен. Кәсіби журналист ақпараттың шынайылығына жауап береді, ал әлеуметтік желіде мұндай жауапкершілік әрдайым сақтала бермейді. Осыған байланысты журналистер халықтың сенімін сақтау үшін кәсіби стандарттарды қатаң ұстануы қажет.

Журналистика тек ақпарат тарату құралы ғана емес, қоғамдағы әлеуметтік мәселелерді көтеретін, әділеттілікті насихаттайтын және азаматтардың құқықтарын қорғауға ықпал ететін маңызды институт болып табылады. Экологиялық мәселелер, білім беру, денсаулық сақтау, жастар саясаты, мәдениет, ғылым және экономика салаларындағы өзекті проблемаларды халыққа жеткізу арқылы журналист қоғамдық сананың қалыптасуына әсер етеді. Ашық әрі әділ журналистика қоғамдағы оң өзгерістердің жүзеге асуына мүмкіндік береді. Қазақстанда сөз бостандығын дамыту бағытында бірқатар құқықтық негіздер қалыптасқан. Қазақстан Республикасының Конституциясында азаматтардың сөз және шығармашылық еркіндігіне кепілдік берілген. Сонымен қатар бұқаралық ақпарат құралдарының қызметін реттейтін заңдар журналистердің құқықтары мен міндеттерін айқындайды. Дегенмен заң талаптарын сақтау ғана жеткіліксіз. Журналист кәсіби мәдениетке, жоғары адамгершілік қасиеттерге және этикалық қағидаларға сүйенген жағдайда ғана қоғам сеніміне ие бола алады.

Болашақ журналист ретінде мен журналистиканың басты құндылықтары – адалдық, әділдік, бейтараптық, жауапкершілік және кәсібилік деп есептеймін. Нағыз журналист әрқашан шындықты іздеп, қоғам игілігі үшін еңбек етуі керек. Ол өз еңбегі арқылы адамдардың ақпаратқа деген сенімін нығайтып, елдің демократиялық дамуына үлес қосады. Осындай қағидаларды ұстанған журналист ғана өз мамандығының абыройын арттырып, қоғамның құрметіне ие болады.

Қорытынды

Қазіргі ақпараттық қоғамда журналистиканың рөлі ерекше. Сөз бостандығы демократиялық қоғамның маңызды қағидасы болып

табылады. Журналист ақпаратты қоғамға жеткізуші ғана емес, қоғамдық пікірді қалыптастыруға ықпал ететін тұлға. Сондықтан әрбір жарияланған материал дәлелді, тексерілген және объективті болуы тиіс. Әлеуметтік желілердің кең таралуы ақпарат алмасуды жеңілдеткенімен, жалған ақпараттың көбеюіне де әсер етті. Осындай жағдайда журналист этикасын сақтау бұрынғыдан да маңызды. Журналист адамның арнамысын құрметтеп, жеке өмірге қол сұқпауы, ақпаратты бірнеше дереккөзден тексеруі және қоғам алдындағы жауапкершілігін сезінуі қажет. Болашақ журналист ретінде мен адалдық, әділдік, бейтараптық және кәсібилік журналистиканың басты қағидалары деп есептеймін. Бұл ұстанымдар қоғамның сенімін арттырып, демократиялық құндылықтардың нығаюына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ҚР Конституциясы.
2. «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» ҚР Заңы.
3. Қазақстан Журналистерінің әдеп кодексі.
4. Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы.